

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2013:23

E-boken, den välkomna besökaren
Fyra nya strategier för e-boken på folkbibliotek

FRIDA LINDQVIST

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Frida Lindqvist**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: E-boken, den välkomna besökaren – Fyra nya strategier för e-boken på folkbibliotek

Engelsk titel: The e-book, the welcome visitor – Four new strategies for the e-book at the library

Författare: Frida Lindqvist

Färdigställt: 2013

Handledare: Gullvor Elf & Veronica Johansson

Abstract: The purpose of this thesis was to figure out the feelings that librarians felt towards the e-books at the library. And if it affects their work at the library, especially from a financial point of view. The reason I decided to do this study is because the subject of e-books has become bigger in the last couple of years, and that I got the feeling that the librarians didn't like them that much. So I did six interviews with six different librarians from different libraries to see if they felt the same thing or if they are in fact positive towards them.

The results I received from my study were that the librarians are positive to the e-book. However, they were still worried about the financial situation for example regarding the budget. I compiled the results in to four different strategies, they are in short: Firstly; the libraries are positive to the e-book. Secondly; the library is hopeful to use the e-book to increase reading for people who are struggling with reading. Thirdly; they have a close collaboration with other municipality's and fourthly; they are welcoming the future and are exited what it will bring.

Nyckelord: E-böcker, Elektroniska böcker, Folkbibliotek, Bibliotekarie, Attityder, Strategier

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Bakgrund.....	1
1.2. Problembeskrivning	2
1.3. Syfte och forskningsfrågor	2
1.4. Avgränsning	2
2. Tidigare forskning och litteraturgenomgång.....	3
2.1. Bibliotekslagen.....	3
2.2. E-boken	3
2.2.1. För -och nackdelar med e-boken.....	4
2.3. Bibliotekariens tankar	5
2.4. Vad sägs om framtiden?.....	5
3. Analytiskt verktyg.....	7
3.1. Strategi ett	7
3.2. Strategi två	7
3.3. Strategi tre	8
3.4. Strategi fyra.....	8
4. Metod.....	9
4.1 Urval	9
4.2 Intervjugenomförandet	9
4.3. Etik	10
5. Resultat av intervjuerna	11
5.1. Intervjugenomgång.....	11
5.1.1 Intervju 1	11
5.1.2 Intervju 2	11
5.1.3 Intervju 3	12
5.1.4 Intervju 4	13
5.1.5 Intervju 5	13
5.1.6 Intervju 6	14
6. Analys och diskussion av materialet.....	15
6.1 Bibliotekariernas syn på e-boken och framtiden?	15
6.2 Skillnader och likheter mellan biblioteken enligt bibliotekarierna.....	16
6.3 Gäller de gamla strategierna fortfarande?	17
6.4 De nya strategierna.....	18
6.5 Har svaren blivit de önskade?	19
7. Slutsats	21
7.1 Förslag till vidare forskning	22
Källförteckning.....	23
Bilaga: Intervjuguide	24

1. Inledning

Niclas Lindberg, Svensk biblioteksforening

– att låsas som att en e-bok är som en pappersbok är dömt att misslyckas. Helt enkelt därför att det inte är sant. Typ detsamma som om någon skulle ha sagt: Jo, tryckta böcker är nog bra men de måste väga som en stentavla, det har ju fungerat hittills (Svedjedal 2012, s.7).

Bokens historia är lång, men det skrivna ordets historia är ännu längre. Redan 3400 f.Kr. fanns det ett folk i ett land som då hette Mesopotamien, de var de första som började skriva, man säger alltså att dessa människor kom på skrivandet (Kilgour 1998, s.11). Men åren de gick och som så mycket annat utvecklades skrivandet och materialet som man skrev på. Det började med lerplattor som man ristade in olika symboler på (1998, s.12). Lerplattorna utvecklades sedan till papyrus i Egypten någon gång runt 2400 f.Kr. då hade skrivandet ändrats till något som kallades hieroglyfer (1998, s.25). Grekerna och romarna var före sin tid i väldigt mycket, de var ett väldigt innovativt folk, eftersom de var det, var det då kanske inte så konstigt att de äldsta skrifterna från Europa kom just från dem. Grekerna skapade i sin tur pergament, bläck och pennor att skriva med (1998, s.37f).

Så här fortsatte det i flera hundra år, skrivandet utvecklades och så även det man skrev på, den inbundna boken kom och på 1400-talet uppfann Gutenberg den första tryckpressen, vilket i sin tur gjorde att boken kom ut till fler. Dock var det fortfarande mycket dyrt och inte något som alla hade hemma. Fram till modern tid har inga större förändringar gjorts på bokens utformning, fram tills för några år sedan då e-boken gjorde sin första entré på marknaden. När e-boken kom, kom även diskussionerna runt omkring den. Nya känslor och diskussioner om hur den skulle komma att påverka biblioteket, och liknande frågor började ta form. Frågan är då hur bibliotekarierna känner nu, när e-boken ändå har funnits på marknaden ett tag? Har de samma relation och attityd gentemot den som de hade när den precis kommit, eller är den numera ett välkommet fenomen på biblioteken?

1.1. Bakgrund

I artikeln *E-böckerna ruinerar biblioteken*, står det att läsa att det inte är faktumet att böckerna blir mer och mer digitaliserade som är något hot för biblioteket. Det är snarare så att det ingjuter hopp om att möjligheten till att få tag i rätt information kommer att bli bättre (Lindberg 2011). Därför vill jag med hjälp av denna studie få reda på om det är så som det står skrivet i artikeln. Ingjuter e-boken hopp för biblioteket, eller är det istället en typ av skräckblandad förtjusning som uppstår hos bibliotekarierna?

Förutom det jag läste i ovanstående artikel bidrog det faktum att jag blev nyfiken på e-boken att jag i en av kurserna under utbildningen var på en auskultation, som jag gjorde på ett folkbibliotek i en mindre kommun. Några av de anställda där pratade mycket om deras oro och de känslor som uppstod gällande e-bokens utspridning och hur detta ska komma att påverka bibliotekets framtid. De oroade sig för att e-boksutvecklingen skulle komma att bidra till att folk kommer till biblioteket i mindre utsträckning än tidigare. Framförallt menade de att om användarna lika gärna kan låna en bok enkelt hemma från sin dator eller surfplatta, varför skulle de då komma till biblioteket? De påpekade även

att som ett mindre bibliotek skulle kostnaderna för e-böcker vara för hög och att det är svårt att lägga in kostnader för e-böcker i sin budget. Det skulle därför vara intressant att se om det är en vanligt förekommande känsla hos de som arbetar på folkbiblioteken, eller om det i själva verket är tvärtom, att den ses som en välkommen besökare på biblioteket?

1.2. Problembeskrivning

Det man kan urskilja som problem gällande e-boken är hur den kommer att påverka biblioteket i största allmänhet. Samt om de känslor som bibliotekarierna beskriver i bakgrunden är något som även andra bibliotekarier är bekanta med och om den ekonomiska delen har någon större påverkan.

1.3. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att undersöka bibliotekariernas attityder till e-boken som en del av biblioteket. För att nå mitt syfte kommer jag att utgå från tre frågeställningar:

- * Vad anser bibliotekarierna generellt om e-boken?
- * Hur anser bibliotekarierna att e-boken påverkar deras eget arbete och bibliotekets verksamhet?
- * Upplever bibliotekarierna att den ekonomiska frågan påverkar deras attityder till e-boken?

1.4. Avgränsning

De avgränsningar jag har valt att göra är att jag kommer att rikta in mig på bibliotekariernas åsikter. Jag hade dock funnit det väldigt intressant att även räkna in användarna i denna studie, men det kommer den utsatta tiden inte räcka till för. Sedan valde jag även att bara prata med bibliotekarier som arbetar på folkbibliotek, även här hade det varit intressant att se om åsikterna om e-böcker skiljer sig beroende på vilken typ av bibliotek man arbetar på, men inte heller där räcker tiden till. Det jag däremot har valt att rikta in mig på är de e-böcker som eLib står för, eftersom det är de som biblioteket erbjuder. Detta innebär att studien kommer att rikta in sig på e-böcker som kommer att bidra med en kostnad för biblioteket. Samt att det enbart kommer att handla om e-boken i Sverige och på svenska bibliotek.

2. Tidigare forskning och litteraturgenomgång

Under detta kapitel kommer en genomgång om information om e-boken följa, vilken kommer att vara viktig för undersökningen. De ämnen som kommer att tas upp här nedan är följande: bibliotekslagen, detta för att den är på väg att förändras och e-boken kommer efter det att få en större plats i lagen. Vilket i sin tur gör att det kan vara av intresse och nytta att se hur detta kommer att påverka biblioteken. Efter detta kommer det att tas upp det mest väsentliga runt omkring e-boken, hur den fungerar och hur den enligt litteratur och andra forskare och skribenter påverkar biblioteken och framförallt bibliotekarierna. Samt vilka för- och nackdelar det går att finna i litteraturen runt om kring e-boken. Avslutningsvis kommer det ett stycke om vad som står skrivet om e-boken och dess framtid. Hur kommer det att se sig längre fram enligt böckerna? Detta kommer sedan att följas upp med intervjuer för att se om böckerna och verkligheten känner samma sak.

2.1. Bibliotekslagen

Ämnet e-böcker känns mycket aktuellt i år eftersom lagrådet håller på att lämna in ett förslag på en ny bibliotekslag, detta gör de för att sedan den förra bibliotekslagen (1996:1596) kom till har en hel del kommit att förändrats i biblioteksvärlden och även i världen i övrigt. Med den nya lagen vill de bland annat att användarna ska kunna ta del av all litteratur oberoende av vilken typ av publiceringsform det har, samt att det ska vara gratis. Oavsett om det är en fysisk form eller som till exempel en e-bok (Lagrådet 2013, s.1). Paragrafen som gäller e-boken går att läsa här nedan.

9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform. Trots första stycket får folkbiblioteken ta ut

1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och
 2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat
- (Bibliotekslag 2013, s.5).

Det man vill förbättra med hjälp av den här nya paragrafen i lagen är att få termen *låna* att även involvera digitala filer, vilket den förra lagen exkluderade. Eftersom det i våra dagar är vanligt att så mycket är digitalt, som bland annat e-böcker, bör *låna* bli teknikneutralt. Man vill även med denna bestämmelse få att även det elektroniska materialet kommer att bli avgiftsfritt. Detta innebär att allt det som biblioteket tillhandahåller kommer att gå under denna bestämmelse (Lagrådet 2013, s.29).

2.2. E-boken

Enligt nationalencyklopedin är en e-bok följande:

Elektronisk bok, digital motsvarighet till en tryckt bok, läsbar i någon typ av datorbaserad utrustning. En e-bok är en bok i elektronisk form som kan läsas på en vanlig dator, handdator, mobiltelefon eller specialanpassad e-bokläsare. Vanligen hämtas e-böcker, i form av datafiler, hem från webben till den egna utrustningen (ne.se).

Redan 1971 påbörjade universitetet i Illinois ett projekt som de valde att kalla *Projekt Gutenberg*, detta är det första kända e-boksprojektet. De ville få ut böcker och diverse olika dokument till allmänheten. Meningen med projektet var även att det skulle vara billigt och förhållandevis enkelt att göra (Yu & Breivold 2008, s.10f). Bland de första projekten med e-böcker i Sverige är Projekt Runeberg som 1992 skapades av Lars

Aronsson, detta gjorde han för att på ett enkelt sätt kunna digitalisera gammal nordisk litteratur för att sedan kunna sprida den via internet. Att projektet ens skulle gå att genomföra innebar att de var tvungna att ta upphovsrättslagen i beaktan och bara publicera texter skrivna av författare som varit avlidna i minst 70 år (Wikipedia).

I Sverige är det inte förrän de senaste tio åren som biblioteken har valt att lägga större resurser på e-boken (Fleischer 2011, s.25). Dock menar Yu och Breivold att e-boken inte kommer att bli stor förrän e-boken blir mer lik en vanlig inbunden bok, samt att priserna på ”läsredskapen” sjunker. Innan medlen för elektroniska resurser är tillräckligt stora skulle det vara dumt av biblioteken att ägna sig för mycket åt e-böcker (Yu & Breivold 2008, s.13).

Svensk biblioteksforening gjorde nyligen en kartläggning på e-boken för att undersöka om den är något som förekommer i stor utsträckning på svenska bibliotek, informationen de kom fram till går att läsa i studien *När kommer boomen? En kartläggning av e-boken i Sverige ur ett biblioteksperspektiv*. I denna studie går det att läsa att de svenska folkbiblioteken får sina e-böcker från företaget eLib, som har runt 3000 titlar att tillgå. Dessa går att ladda ner i olika typer av format, dock måste man ladda ner ett program till det man ska läsa sin e-bok på för att den ska kunna läsas (Svensk bib.förening s.8 & 10).

Kungliga biblioteket gjorde även de en förstudie baserad på e-böcker, *Sammanhållet nationellt system för distribution av e-böcker till bibliotek*, där de bland annat tog upp att folkbiblioteken har fri tillgång till katalogen över e-böcker som eLib har att tillgå, däremot måste biblioteket betala 20 kronor till eLib varje gång en e-bok lånas ut. En titel kan även lånas ut till ett obegränsat antal användare, eftersom det inte finns någon gräns på hur många som kan läsa samma e-bok på samma gång (KB, s.15f). I nuläget har eLib cirka 3000 skönlitterära titlar som går att ladda ner via deras hemsida i olika format. Dock utgör e-bokslånet bara cirka 1 % av de totala utlånen på svenska folkbibliotek (Svensk bib.förening s. 10).

En infrastruktur som är icke-sammanhållen är något som skulle vara till stor hjälp för folkbiblioteken eftersom detta skulle underlätta deras arbete i att jobba mer aktivt med e-böcker, framförallt eftersom mycket forskning visar på att de som kommer till biblioteket lånar det som biblioteket uppmärksammar (KB, s. 30).

2.2.1. För -och nackdelar med e-boken

Som tidigare nämnts använder sig folkbiblioteken av eLib för att tillhandahålla e-böcker, med detta system finns det både för – och nackdelar. En av de största nackdelarna är att biblioteken inte längre har någon kontroll över utbudet som finns att tillgå och att det är svårt för dem att hålla koll på böckerna eftersom förlagen kan ta bort en bok när de vill från eLib. Biblioteken finner det även svårt att planera sin budget utifrån e-böckerna, de kostar 20 kronor per utlån och eftersom man på förhand inte kan vet hur många böcker som lånas ut blir detta svårt att budgetera. Detta har därför gjort att vissa begränsningar på antal utlån per låntagare har införts (KB, s.16). Det som sedan tas upp som positivt är att biblioteken med hjälp av denna modell har ett mer kostnadseffektivt sätt att bemöta sina användare. Samt att om man jämför med tryckta böcker är priset per utlån lägre om man ser till inköpskostnader och arbetet med att hantera ett fysiskt material (KB, s.17).

En annan negativ aspekt är att det kan vara väldigt svårt att hitta en äldre svensk roman, både för köp och för utlån, då dessa inte finns i eLibs sortiment (Svensk bib.förening s. 17). Den nya tekniken (smartphones, läsplattor och surfplattor) som behövs för att kunna läsa en e-bok är även den ett problem då det är många användare som inte vet hur man ska använda sig av dem för att kunna ta del av e-boken. Framförallt för många äldre. Motivationen hos användarna och bibliotekarierna över att lära sig mer om den nya tekniken sänks eftersom utbudet av böcker inte är tillräckligt stort för att generera ett intresse (s. 21).

Det som kan ses som det mest positiva med e-bokens framfart enligt litteraturen är att e-boken gör att man kan sprida läsandet till fler som annars kanske inte hade kunnat ta sig till ett bibliotek. Så man kan säga att med hjälp av e-böckerna så påverkas ett av bibliotekets huvudsakliga mål som är: ”att öka läsandet och tillhandahålla medborgarna fri tillgång till information” (s. 2).

2.3. Bibliotekariens tankar

Jessica Andreasson intervjuade två stycken bibliotekarier på två olika bibliotek om hur de kände för e-boken till sin kandidatuppsats, *Elektroniska böcker på bibliotek: Bibliotekariers och användares syn på elektroniska böcker utifrån intervjuer och samtal*, som publicerades 2005. När intervjun gjordes trodde den ena bibliotekarien att ett av de största hindren för e-boken skulle vara skärmen. Det skulle antingen vara så att man hade en dålig skärm, vilket skulle göra det svårt att läsa, eller så tyckte man helt enkelt att det var jobbigt att läsa för mycket text på en skärm. Bibliotekarien fortsatte med att hon trodde att när skärmarna kunde jämföras med en tryckt bok, skulle e-boken bli lika naturlig (Andreasson 2005, s. 20). Detta höll även den andra bibliotekarien med om, hon hoppades på att det skulle komma ännu fler tekniska lösningar längre fram i tiden som skulle underlätta läsandet på en skärm. Att känslan av att läsa en e-bok skulle bli mer lik känslan av att läsa en vanlig inbunden bok (2005, s. 21).

Bibliotekarie ett säger också att hon tror att e-boken kommer att nå ut till en ny användargrupp, det vill säga män i åldern 20-35, dessa män är de som besöker biblioteket minst och med hjälp av e-boken behöver de inte komma till biblioteket i fortsättningen heller men de kan ändå låna en bok hemifrån (2005, s. 20).

Bibliotekarien Katarina Jandér gjorde för drygt tio år sedan en undersökning bland bibliotekarier om deras tankar och åsikter om e-boken, detta sammanställde hon sedan i sin artikel *2001- ett e-äventyr: Vägval och strategier vid implementering av e-boken i det vetenskapliga biblioteket*. Dock är det bibliotekarier som arbetar på bland annat högskolebibliotek som hon har riktat in sig på, men deras åsikter påminner så pass mycket om bibliotekarierna som arbetade på folkbibliotek att det de sa gick att tillämpa även på denna studie.

Flera av de informanter som hade tillfrågats i Jandérs studie menade att det var svårt för dem att planera på lång sikt och för detaljerat när det kommer till e-boken. Eftersom den är så påverkad av ny teknik och andra aktörer är det väldigt lätt för den att helt ändra riktning och även försvinna (2001, s.125). Biblioteken som deltog i denna studie behandlade alla e-boken olika. Vissa valde att utforska detta nya medium medan andra valde att enbart följa strömmen och se till det som redan fanns. Dessa ignorerar inte e-boken helt, de är bara inte några drivande aktörer till e-bokens utveckling (2001, s.126).

När det kommer till bibliotekariernas åsikter gällande eLib (som är den största leverantören av e-böcker till svenska bibliotek) kom E. Maceviciute och T.D. Wilson 2012 fram till genom en väldigt utförlig enkätundersökning bland bibliotekarier på svenska bibliotek att de inte känner sig helt tillfreds med eLibs system. De finner det framförallt inte speciellt tillfredställande att eLib har monopol på e-böcker, de ogillar framförallt hur enkelt eLib kan bestämma över titlar och ta bort dem utan förvarning (2012, s.8).

2.4. Vad sägs om framtiden?

Redan i antologin *Böcker och bibliotek* från 1998, tog en av skribenterna, Geoffrey Nunberg, upp att redan då kunde folk hålla med om att man skulle komma att se de elektroniska skärmarna likvärdiga med de inbundna böckerna och den tryckta texten. Han menade även att i framtiden kommer det faktum att datorn är avsevärt mycket smidigare göra att denna kommer att få ett övertag gentemot boken som ett läsmedium (Nunberg 1998, s.269). Nunberg citerar i sin text det klassisten Jay David Bolter skrev om vad han trodde skulle ske i framtiden.

Den tryckta boken... verkar vara dömd att förskjutas till utkanten av vår litterära kultur. Det är inte frågan om att trycktekniken försvinner helt; böcker kan länge komma att tryckas för vissa typer av text och för lyxkonsumtion. Men bokens idé och ideal förändras: tryckningen kommer inte längre att definiera kunskapens organisation och presentation som den gjort de sista 500 åren.

På detta skriver Nunberg att han tror att de flesta som arbetar med någon form av informationsteknik, däribland bibliotekarierna, håller med om detta uttalande och är generellt entusiastiska när det kommer till bokens nya uttrycksformer (1998, s.268). Detta var dock skrivet för 15 år sedan och mycket har hänt under denna tid, framförallt när det gäller teknik. Rasmus Fleischer menar att biblioteket måste fortsätta med att hålla sig uppdaterad i all form av medieutveckling, annars kommer det tillslut att tillhöra historien. Detta säger han är något som i princip alltid finns hängande över biblioteket när dess framtid diskuteras. För att visa att biblioteken vill följa med och är villiga att göra det, tar de ofta upp frasen ”det digitala biblioteket” (Fleischer 2011, s.24). Med frasen ”det digitala biblioteket” menar man i princip enbart att som bibliotek ska man kunna tillgå olika former av digital information, framförallt e-böcker. Dock menar Fleischer att medan biblioteket kämpar med att hänga med i sin satsning runt e-böckerna kan det istället resultera i att de istället krymper sig själva till att bara stå för olika former av nättjänster (2011, s.25).

3. Analytiskt verktyg

Jag har valt att analysera mina respondenters svar med hjälp av det bibliotekarien Katarina Jandér kom fram till när hon undersökte bibliotekariers uppfattningar angående e-boken. Detta går att läsa om i hennes artikel *2001- ett e-äventyr: Vägval och strategier vid implementering av e-boken i det vetenskapliga biblioteket*. I denna skriver hon om sin undersökning av hur e-boken välkomnats och behandlats av bibliotekarier på olika vetenskapliga bibliotek. Det hon kom fram till efter ett flertal intervjuer är att man som bibliotekarie har valt att utgå utifrån fyra olika färdriktningar när man arbetar med e-boken. Dessa kan man kalla strategier och står att läsa här nedan:

1. Man ska vänta och se, men samtidigt vara förberedd.
2. Man kan föra ett samarbete med andra bibliotek.
3. Man kan föra ett samarbete med en kommersiell aktör.
4. Man kan producera egna e-böcker (Jandér 2001, s. 126).

Utifrån dessa fyra existerande strategier kommer jag sedan analysera de svar jag fått genom att jämföra de sex bibliotekariernas svar som jag kommer till att intervjua, med de svar Jandér fick av sina intervjuade bibliotekarier. Detta kommer förhoppningsvis leda till att jag kommer fram till fyra nya mer passande strategier. Dessa kommer förhoppningsvis att vara mer lämpade för folkbibliotek istället för vetenskapliga bibliotek som Jandér utgick ifrån när hon kom fram till sina. Samt att de kommer att vara mer anpassade till den tid vi lever i nu, eftersom man kan utgå från att det har skett en del förändringar sedan hennes studie gjordes 2001. Här nedan står det däremot att läsa hur de strategier Jandér lyckades identifiera under sina intervjuer 2001 och hur de fungerar.

3.1. Strategi ett

1. Man ska vänta och se, men samtidigt vara förberedd.

Det första av de spår som man som bibliotek kan välja att gå efter är att hålla sig uppdaterad om vad som pågår ute på e-boksmarknaden och samtidigt hålla koll på vad de andra biblioteken gör. Men man ser det dock inte som en prioritet att själv vara ett bibliotek som är drivande eller ta initiativ till några större projekt. De föredrar istället att avvakta och se till vad som kommer att hända med e-boken. Den slutgiltiga strategin är att bygga upp tillräckligt med kunskap för att vara så förberedd som möjligt (2001, s.126).

3.2. Strategi två

2. Man kan föra ett samarbete med andra bibliotek.

Ett andra spår som biblioteken kan välja att utgå från är att föra ett samarbete tillsammans med andra bibliotek. Dock förekommer det inget direkt samarbete mellan biblioteken gällande e-boken under den första implementeringsfasen. Vilket innebär att man jobbar och fattar beslut på egen hand men har ändå god uppsikt på vad de andra biblioteken gör. Biblioteken är dock ändå positivt inställda till ett större samarbete biblioteken emellan. De fördelar som finns med att man jobbar tillsammans är att man sparar tid, prisvinsten och att man får en ökad effektivitet (2001, s. 126).

3.3. Strategi tre

3. Man kan föra ett samarbete med en kommersiell aktör.

Det tredje steget som finns är att biblioteken samarbetar med ett förlag. Flera bibliotekarier menar att biblioteken kan vara viktiga och spela en stor roll vid fortsatt utveckling av e-boken och de olika modeller som finns att tillgå. Det är därför viktigt att de skapar en slags allians som stäcker sig utanför den offentliga sektorn. De ser sig med andra ord som en partner till de olika förlagen och e-boksleverantörerna. Det gynnar även förlagen eftersom biblioteken sitter inne på stora kunskaper om diverse e-resurser (2001, s. 126).

3.4. Strategi fyra

4. Man kan producera egna e-böcker

Det fjärde och sista spåret som finns att välja på för biblioteken är att handla på ”spelplanens” andra sida, vilket innebär att de producerar egna e-böcker. Detta innebär att man som bibliotek skapar elektroniska textcentrum och ordnar med copyrightfria böcker som man sedan kan ladda ner i diverse olika format. Dock är detta något som ligger längre fram i framtiden (2001, s.126f).

4. Metod

Den metod jag beslutat mig för att använda för att samla in mitt empiriska material är en kvalitativ intervju, samt av en semistrukturerad natur. Detta för att den kvalitativa intervjun utmärker sig till största del genom sina enkla och raka frågor som i sin tur ger intervjuaren väldigt fylliga och innehållsrika svar, till skillnad från den kvantitativa metoden (Trost, 1997, s.7). Författaren Jan Trost tar upp i sin bok *Kvalitativa intervjuer*, följande om när det är bäst lämpat att använda sig av en kvalitativ studie; har man en frågeställning som är baserad på att framförallt förstå sig på något bättre eller om den handlar om att hitta ett speciellt mönster, är en kvalitativ intervjumetod det bästa alternativet (1997, s. 16). Han säger också att om man är intresserad av att förstå sig på hur människor tänker och resonerar gällande vissa frågor eller hur deras olika reaktioner ter sig, är det lämpligt att använda sig av kvalitativa intervjuer. Samt är det även lämpligt att använda sig av den om man vill hitta varierande typer av handlingsmönster (1997, s.15).

Monica Dalen skriver också i sin bok *Intervju som metod*, att intervjun är lämplig att använda som en huvudmetod för att på så vis samla in så mycket kunskap som möjligt, den är även god att använda sig av för att komplettera det andra insamlade forskningsmaterialet (Dalen, 2008 s.10). Att utföra en kvalitativ intervju kan man göra på några olika vis, men det vanligaste sättet att utföra en sådan på är att göra en semistrukturerad eller en delvis strukturerad intervju, vilket innebär att intervjuaren innan har bestämt sig för några i förväg bestämda ämnen. Men det är lätt att ställa följdfrågor vilket ger fylliga och innehållsrika svar (2008 s.30f).

4.1 Urval

När jag gjorde mitt urval för vilka bibliotekarier jag skulle komma till att intervjua använde jag mig av eLib. På deras hemsida kan man enkelt se vilka bibliotek i Sverige som använder sig av eLib i sitt sortiment. Jag visste på förhand att jag skulle befinna mig i Skåne när jag beräknat att intervjuerna skulle ske, därför valde jag att skicka ut mejl till folkbibliotek i olika kommuner i närheten av där jag skulle komma att befinna mig. Jag önskade från början att intervjua cirka tio bibliotekarier och skickade därför ut 15 mejl, detta för att öka chansen att få så många svar som möjligt. I slutändan blev det dock bara sex stycken som svarade att de kunde. Somliga svarade inte alls medan andra svarade att de inte kunde delta vid den tid jag önskade.

I mejlen jag skickade ut till bibliotekarierna informerades dem om vem jag var, vad jag efterfrågade och vad deras svar skulle användas till. I mejlet stod det även att de kommer att vara anonyma samt att det enbart är jag som kommer att ta del av deras svar och att de närhelst de vill får välja att inte längre delta i undersökningen.

4.2 Intervjugenomförandet

Jag valde, som nämnt ovan, en kvalitativ och semistrukturerad intervjumetod, vid insamlingen av mitt empiriska material. Detta beslutade jag mig för att göra eftersom det med en sådan intervju är det lättare att få större och innehållsrika svar, eftersom det är lätt att ställa följdfrågor. Jag skapade sedan en intervjumall utefter det som önskades få svar på vid intervjuerna. Jag utgick från det jag tagit del av i litteraturen och den tidigare forskningen gällande e-boken. Samt från Katarina Jandérs text som kommer till

att användas som analytiskt verktyg. Som det står skrivet i urvalsavsnittet, intervjuades sex bibliotekarier från olika bibliotek. Dessa kom jag i kontakt med genom en sökning efter olika bibliotek via eLib och skickade sedan ut mejl till dessa för att se om det fanns något intresse av att ställa upp.

Genomförandet av intervjuerna gick alla till på samma vis. Vi satt på en plats som bibliotekarien själv hade fått välja, som lämpade sig för ett samtal som även skulle spelas in. Detta för att denne skulle känna sig så bekväm som möjligt. Samtliga av intervjuerna tog plats på biblioteket, ofta i fikarummet. Att jag valde att spela in mina intervjuer, gjorde jag för att underlätta transkriberingen av det empiriska materialet för att ingen värdefull information skulle gå förlorad. Eftersom jag valt en semistrukturerad intervjumetod hade jag på förhand skrivna frågor med mig, men dessa följde jag inte helt och det var enkelt för mig att ställa följdfrågor om det behövdes. Intervjuerna flöt på smidigt och resulterade i flera svar som var av användning.

4.3. Etik

I alla typer av studier är det viktigt att tänka på olika etiska regler innan man sätter igång. Eftersom den valda typen av metod är en kvalitativ intervju, finns det några olika etiska regler som är viktiga att tänka på, de är bland annat: informationskravet, som går ut på att man är tvungen att berätta för personen som ska bli intervjuad vad arbetet ska fylla för syfte och vad det går ut på. Samt att informanterna kan använda sig av samtyckeskravet under hela arbetets gång, det vill säga att de själva bestämmer över sitt deltagande (Bryman 2011, s.132). Men den viktigaste punkten är punkten om konfidentialitet som innebär att personernas identitet inte kommer att kunna identifieras när man publicerar resultaten. Deras identitet och vem som sagt vad ska inte kunna utläsas i texten (2011, s.133).

Allt detta har jag haft i åtanke när jag har letat deltagare till mina intervjuer. I mejlet jag skickade ut skrev jag noga att det kommer vara anonymt samt att om de vill ställa frågor får de gärna göra det innan de bestämmer sig. Jag var även noga med att fråga om det var okej att intervjun spelades in samt klargöra att den skulle raderas efter studien är slutförd.

5. Resultat av intervjuerna

Här under kommer intervjuerna kort sammanfattas för att det ska bli enklare att hänga med i det kommande analysarbetet.

5.1. Intervjugenomgång

Här följer en kort sammanfattning av mina sex intervjuer, för att på så vis plocka fram de viktigaste delarna i dem. De kommer att hållas anonyma och bibliotekarierna kommer därför att få fiktiva namn, eftersom det inte är relevant för arbetet att berätta vem de är eller var de arbetar. Men samtliga av dem jobbar på folkbibliotek i medelstora kommuner i Skåne. Jag kommer även att använda mig av citat i mina intervjugenomgångar. Däremot har jag valt att inte skriva dem på talspråk, enkom för att det ter sig bättre i skriven form att inte göra så.

5.1.1 Intervju 1

Denna bibliotekarie kommer att gå under namnet Alma och jobbar till största del på kommunens högstadiebibliotek, men jobbar även på folkbiblioteket i staden, eftersom hon har sin tjänst placerad på båda platserna. E-boken kommer hon inte alls i kontakt med under tiden hon jobbar på skolan, då de inte har resurser där för att kunna använda sig av den. Däremot är hennes personliga åsikt om e-boken en skräckblandad förtjusning, hon har aldrig försökt läsa en e-bok och känner sig därför att hon kanske inte hänger med riktigt. Men finner det bra för den egna kompetensutvecklingen att man kanske ska ha provat på det.

Man måste ta in den nya tekniken och använda sig utav den eftersom e-boken är ett fenomen som håller på att bli väldigt stort. Men den kommer aldrig bli så stor att den helt kommer slå ut den inbundne boken, tror jag.

När det kommer till hur e-boken fungerar bland de olika genrerna tror Alma att den fungerar ypperligt för de nya ”snackisarna”, man kan inte låna den inbundne boken för man är nummer 20 i kön, men man kan låna den med en gång som e-bok. Detta tror hon är ett sätt som kommer att få fler att börja läsa. Problemet som hon däremot ser, framförallt hos små bibliotek, är att själva marknadsföringen av e-boken är något kostsamt och därmed något som undviks. Hon finner även det faktum att e-boken är en massa ettor och nollor någonstans ute i cyberrymden, som ett problem. Eftersom detta gör att e-boken inte egentligen finns på biblioteket. Men hon framhåller ändå att det finns flera positiva punkter med att använda sig av e-boken, framförallt det faktum att den har så många möjligheter, vilket innebär att den passar till många typer av användare. Som till exempel storstilsläsarna. På en surf – eller läsplatta kan du förstora texten, vilket underlättar för vissa personer. Men det Alma ser som det mest positiva är den stora miljövinsten som följer automatiskt desto mer populär e-boken kommer till att bli.

5.1.2 Intervju 2

Britta, arbetar som bibliotekssamordnare på ett folkbibliotek. Som samordnare på ett bibliotek har man flera uppgifter och kommer därmed i ganska stor utsträckning i kontakt med e-boken. Britta kommer i kontakt med e-boken inom jobbet men läser även

en hel del e-böcker privat i sin läsplatta, detta gör hon för att hon finner det praktiskt med att ha ett helt bibliotek på sin platta. Britta är däremot inte helt vänligt inställd till eLib, eftersom hon inte tycker att det är ett riktigt okej system över hur de styr e-boksvärlden, hon beskriver det som en kartellverksamhet, eftersom hon menar att de kan ta vilka priser de vill på böckerna som de har att erbjuda. Men hon ställer sig ändå positiv till den nya tekniken. Britta menar att man inte ska vara skeptisk till ny teknik;

Den finns där och vi ska använda den på bästa sätt, vilket i sin tur har inneburit mycket positivt för biblioteken. Den ska användas som ett komplement, därför kommer den aldrig att slå ut den fysiska boken.

Det som däremot är negativt är att många låntagare som bara lånar e-böcker inte syns som aktiva, detta är synd eftersom det kan misstas för att de inte läser alls istället. Hon fortsätter med att säga;

E-boken är något som passar de flesta användare. Det viktiga är att man får tag i rätt platta som passar en själv och ens behov och att man har någon som kan hjälpa en att komma in i tekniken om man inte klarar det själv. Detta är dock något som vi på biblioteket borde bli bättre på, något att fundera på är att kanske anordna någon form av utbildningskväll.

När det gäller genrerna bland e-böcker är Britta säker på att det är deckaren som ligger i topp, detta vet hon eftersom hon brukar hålla sig uppdaterad genom att titta på de olika topplistorerna som finns att tillgå. Så är även fallet för den fysiska boken och hon misstänker att de följer varandra ganska bra. Britta säger;

Jag ser e-boken och den fysiska boken som likvärdiga, man vill att folk ska läsa oberoende av format. Det är texten som är det viktiga. Så vi måste vara medvetna och öppna för alla typer av format och genrer.

5.1.3 Intervju 3

Conny är bibliotekschef på ett medelstort folkbibliotek i en mindre kommun och kommer i kontakt med e-böckerna eftersom det är han som hanterar budgeten för dem. Biblioteket har sitt abonnemang hos eLib, precis som många andra. De har en gräns på cirka 24,000 kronor om året för e-böcker. Men ibland händer det att taket för en månad slås i, då får man diskutera med eLib och höja taket så man klarar sig en månad till. Conny säger;

Detta blir väldigt stora rörliga kostnader för biblioteket, vilket också är svårt för oss, då vi aldrig kan veta hur mycket som ska gå åt för e-böckerna. Och visst det blir också så att vi får lägga färre pengar på fysiska böcker eftersom de 24,000 måste vara för e-böckerna. Det kan man ibland känna är negativt.

Men i det stora hela ser Conny e-boken mest som en positiv tillgång till biblioteket. Framförallt eftersom man kan låna ut samma titel till flera olika personer på samma gång, så att de slipper stå i kö i flera månader. Inte heller ser han någon skillnad på e-boken och den fysiska boken, förutom sättet man läser dem på. Han säger:

Läs och var glad, inspireras, lär dig och sök kunskap och försjunk i berättelser. Varför ska man sätta upp spärrar och bäras av ett sorts medium?

5.1.4 Intervju 4

Daniel hoppar mest in där han behövs för tillfället. Men tillbringar till största del sin tid på kommunens högstadieskola och på folkbiblioteket. Han kommer därför inte i kontakt med e-boken i så hög utsträckning. Inte heller hemma, eftersom han inte känner sig lockad till att ladda ner en e-bok istället för att plocka upp en fysisk bok. Men Daniel känner ändå att e-boken är en god tillgång till biblioteket;

Jag har inget emot e-boken, den får vara där om den vill, så får man se vad den spelar för funktion i framtiden.

Framförallt trycker han på hur bra det är med kurslitteratur som e-bok, därför anser han att den är mer lämplig att ha på ett universitets bibliotek.

Daniel tycker däremot att en e-bok är något som är lämpligt för alla åldrar. Framförallt för de yngre. Han tror att de tycker att det är roligare att läsa på en läsplatta än i en vanlig bok. Även om skillnaden mellan dem båda är marginell. Det som framgick som negativt är;

Om det nu finns ett digitalt bibliotek där man kan ladda ner en fil som sedan förstörs efter fyra veckor, är det ju enkelt att bara ladda ner den igen. Så utifrån det tror jag att förlagsbranschen kommer få det lika svårt som musikbranschen. Men framtiden kommer ändå bli mer digital.

5.1.5 Intervju 5

Ellen jobbar som samordnare på ett lite större folkbibliotek och har till mycket stor del hand om e-böckerna på sin arbetsplats, framförallt med att visa hur det går till och få saker och ting att fungera. Sedan den först introducerades på biblioteket har hon kunnat urskilja en markant ökning på sista tiden. Ellen har alltid tyckt om e-boken, framförallt till alla studenter. Eftersom hon jobbar med det så pass mycket vet hon att de som använder sig av det är mycket tillfreds med e-boken, men att det ändå inte känns som att de helt lagt bort den fysiska boken. Det som däremot ses som negativt hos Ellen är;

Nu på sista tiden finns det inte så mycket nya e-böcker på eLib, eftersom förlagen vill sälja de nya böckerna först. Så dem kan vi inte låna ut. De brukar hålla dem i någon månad innan biblioteket kan få tillgång till dem.

Den nya tekniken som tillkommer med e-boken, ses inte som något problem. Den är inte svår att behärska efter att man har gjort det några gånger. Samt att det ses som positivt om bibliotekarierna kan behärska den.

Eftersom e-boken inte ses som något lån på biblioteket, är det svårt att se statistiken på vilka genrer som är de som lånas mest. Men att det är de populära skönlitterära böckerna som är vanligast, är det tvivelsutan. Detta tror Ellen beror på att sökfunktionerna på eLib inte är vad de kunde ha varit. Att det sedan medför en extra kostnad för dig som e-boksläsare, med tanke på att du måste ha något att läsa e-boken på, ses även det som något negativt;

Det är svårt för oss att kunna erbjuda en teknisk lösning, vi funderar på det och det är vi inte ensamma om att göra. Man får helt enkelt vänta in och se hur de andra gör, för det är alltid lättare att få inspiration av andra.

Ellen fortsätter med att berätta att även det faktum att man som bibliotek inte själv kan välja vilka titlar man vill att biblioteket ska tillgå. Detta görs automatiskt eftersom man prenumererar på ett abonnemang. Men i det stora hela är e-boken välkommen på biblioteket och kommer att vara det länge till även om det kostar biblioteket en del.

5.1.6 Intervju 6

Flora arbetar även hon som bibliotekschef på ett större bibliotek i en relativt stor kommun och kommer i kontakt med e-böcker på så vis att biblioteket erbjuder låntagarna dem genom sitt abonnemang via eLib. E-böcker har de haft i flera år och välkomnades av de som var alerta på nya saker. Hur populär den är ändras mycket under året;

Från början välkomnades den mest av ungdomar, men nu är den mer populär hos 40-talisterna. 2008 hade vi 628 lån av e-böcker på hela året och 2012 hade vi 5482 lån. Det är en väldig ökning men siffran är ganska låg om man ser till det totala utlånet på biblioteket.

Flora anser att det är otroligt bra att e-boken finns och att den är helt i takt med vår tid vi lever i nu. Framförallt om man är ett litet bibliotek och inte har de förutsättningar som behövs för att köpa in den mängd böcker som ett stort bibliotek har, då är e-boken ett bra substitut. Även om en bok är mycket populär, som Zlatan-boken, kan folk ändå låna den trots att det är kö på alla exemplaren. Det som Flora ser som det negativa är det faktum att man sitter hemma och gör allt, man lånar boken, man lånar om den och nu kan man även reservera via internet. Allt detta kan tillslut göra att biblioteket gräver sin egen grav. Men allt detta vet bibliotekarierna och därför kan de inte klaga på att de fysiska besöken sjunker. Detta är e-boken en del av, men att för den sakens skull avstå från den känns inte heller helt naturligt eller som ett alternativ.

Den finansiella biten är något som många bibliotekarier tycker är en av de jobbigare aspekterna kring e-boken, på den punkten var Flora inte alls lika negativ som många andra och sa:

Man kan ju räkna på kostnaden. Om det nu kostar 20 kronor per lånad e-bok, så är det ju egentligen inte alls lika mycket som vad de andra lånen kostar. Om man tänker att man måste köpa en bok och man måste göra den i ordning, sen ska den få en plats i hyllan och det ska hållas koll på en reservations kö. Sen en dag ska den gallras. Så i det stora hela blir ju den fysiska boken egentligen en större kostnad jämfört med e-boken som man inte har något sjå med.

6. Analys och diskussion av materialet

Som analytiskt verktyg valde jag att använda mig av Katarina Jandérs fyra strategier som hon kom fram till 2001. Dessa tog hon upp i sin artikel *2001- ett e-äventyr: Vägval och strategier vid implementering av e-boken i det vetenskapliga biblioteket*. Min tanke är att se om de fungerar idag eller om de inte gör det. Sedan ta fram fyra nya strategier som man kan använda sig av istället genom att hitta olika mönster som kommer fram ur intervjuerna. Detta kommer att gå till på följande sätt: genom att ha gjort sex intervjuer med olika bibliotekarier och sedan letat fram olika mönster i dessa, kan man på så vis se vilka skillnader och likheter det finns i svaren och på vilka sätt de arbetar med e-boken på sin arbetsplats. Dessa jämför man sedan med de gamla svaren som Jandér fick i sina intervjuer. På så vis kan man se om man fortfarande kan implementera de strategierna på de nya svaren jag fått fram eller om det bästa helt enkelt är att göra fyra nya strategier.

När jag först påbörjade denna studie förutsatte jag att många av bibliotekarierna skulle känna sig negativt inställda till e-boken och hur den kom till att påverka biblioteket och vilken typ av tillvägagångssätt de hade till den. Eftersom det var den känsla jag hade fått efter min auskultation på ett bibliotek. När jag sedan hittade Jandérs artikel började jag att fundera på om bibliotekarierna skulle tänka likadant som de gjorde 2001 på ett vetenskapligt bibliotek? Eller har de ett helt annat förhållningssätt till den nu 12 år senare på ett folkbibliotek. Därför kunde det vara intressant att jämföra de nya resultaten med de gamla strategierna för att se om de fortfarande är aktuella. Först kommer jag rada upp vilka skillnader och likheter som det finns hos de olika biblioteken, detta har jag gjort för att det ska bli enklare att förstå varför jag valde de strategier som jag valt till mina fyra egna.

6.1 Bibliotekariernas syn på e-boken och framtiden

Under huvudrubriken *Tidigare forskning* går det att finna en underrubrik som heter *Vad sägs om framtiden?* det kändes därför relevant att fråga vad dagens bibliotekarier har att säga om vad de tror kommer att ske längre fram. Samtliga var eniga om att det inte går att spekulera i vad som kommer att ske, framförallt eftersom det har med teknik att göra. De menar; att det inte går att spekulera i hur det kommer bli med all teknik i framtiden eftersom det ändras så fort, från en dag till en annan. Alma säger också att biblioteket nog måste vara på sin vakt, inte bara nu men även längre fram, för att de inte ska bli utkonkurrerad. Precis som det har blivit inom musikindustrin. Men både Britta och Conny säger att de är säkra på att e-boken kommer att öka stadigt i framtiden för att sedan plana ut och leva i en slags symbios med den fysiska boken. Ingen av dem kommer att konkurrera ut den andra. Medan Flora istället tror att det kommer att finnas fler leverantörer av e-böcker och att eLib inte längre kommer att ha monopol på dem, detta tror hon kommer att bidra till att det som är lite smalare och inte finns i så stora upplagor kommer att bli mer tillgängligt. Men hon skulle inte vara helt främmande för att det skulle kunna dyka upp något helt annat och nytt inom en snar framtid. Med tanke på något nytt, så önskar Ellen i framtiden att man ska kunna erbjuda alla titlar i flera olika format och att alla formaten ska vara jämställda med varandra. Att inget är uppdelat efter typ av format längre utan att det viktiga istället är titeln och innehållet.

Av detta går det att utläsa att ingen av dem är nervösa för framtiden utan istället väntar ivrigt på vad som kommer att ske och på vilka nya grejer som kommer att dyka upp.

Men att den fysiska boken skulle bli utkonkurrerad och försvinna, det tror ingen. Det skrivna ordet är för viktigt.

Även det faktum att det i den nya bibliotekslagen kommer skrivas in att det kommer vara gratis att låna oavsett publiceringsform, mottogs av positiva tillrop av de tillfrågade bibliotekarierna. Att saker så som till exempel kopiering och förseningar skulle få kosta en slant ansågs av samtliga som något som var okej. Conny sa;

Att vissa saker kostar pengar tycker jag att det ska göra, lite ordning och reda får det ändå vara på ett bibliotek. Sen har vi en hel uppsjö av saker som är gratis och det är det bästa.

Citatet av Jay David Bolter som står skrivet i avsnittet *Vad sägs om framtiden?* tar upp vad han tror kommer hända med boken i framtiden, att den skulle komma att förskjutas till utkanten av vår litterära kultur. Detta tror som sagt ingen av de intervjuade bibliotekarierna kommer att hända. Boken kommer finnas kvar så länge den efterfrågas. Som det ser ut i dagsläget står e-boken bara för cirka 1 % av bibliotekens totala utlån (KB, s.10). Till denna uppgift säger Alma att hon trodde att siffran skulle vara mycket högre. Men eftersom den inte är större än så kommer det att ta lång tid innan e-boken ens skulle vara nära att konkurrera ut den fysiska boken.

Så enligt bibliotekarierna ser framtiden ljus ut för både e-boken och den fysiska boken. Men precis som Rasmus Fleischer skrev i sin bok *Biblioteket*, att man som bibliotekarie och bibliotek måste hänga med i medieutvecklingen för att man annars tillslut skulle höra till historien, säger Daniel att framtiden självklart kommer att bli mer digital. Och att man som bibliotek därför måste hänga med i vad som händer i utvecklingen. Däremot kan man aldrig säkert veta vad som kommer att hända i framtiden.

6.2 Skillnader och likheter mellan biblioteken enligt bibliotekarierna

Inget bibliotek är det andra likt, så är även fallet med de bibliotek jag besökte. Nedan kommer jag därför att lista de röda trådar och mönster som kan urskiljas i de olika intervjuvaren, som jag fick efter mina intervjuer. Dessa kommer jag att presentera i en punktform, detta för att det ska vara enkelt att se vilka olika skillnader och likheter som går att urskilja, dessa kommer sedan att användas när själva analysen kommer att ske.

Likheterna mellan de olika biblioteken:

- * Alla biblioteken har eLib som sin e-boksleverantör.
- * Alla bibliotekarierna är positiva till e-boken och erbjuder den på sitt bibliotek.
- * Ingen av biblioteken erbjuder någon e-boksundervisning. Men några av dem hade velat.
- * Samtliga tar upp ekonomin som det största orosmolnet.
- * Bibliotekarierna håller med om att den kan fungera som ett läsfrämjande verktyg.
- * Alla är positiva till den nya bibliotekslagen som kommer börja användas inom kort.
- * Samtliga tror att e-boken kommer att öka i framtiden, men inte konkurrera ut den fysiska boken.
- * Ingen av dem är nervösa inför framtiden. Utan istället ivriga över vad som komma skall.
- * Ingen av bibliotekarierna har själva bytt ut den fysiska boken mot e-boken.

Skillnader mellan biblioteken:

- * Det är bara några av bibliotekarierna som har en aktiv diskussion om e-böcker på arbetsplatsen
- * Vissa av dem är inte helt tillfreds i eLibs system
- * Bara några håller sig uppdaterade om vad som ligger i topp bland utlånen och genrerna.
- * Två av bibliotekarierna har aldrig ens läst eller laddat ner en e-bok. Vilket skiljer sig från de andra som använder sig av den både i jobbet och privat.

Det man då kan utläsa ur detta är att det är fler likheter än skillnader mellan de olika bibliotekarierna och biblioteken när det kommer till e-boken. Det går att utläsa att ingen av dem ställer sig negativ till att e-boken finns i bibliotekets sortiment eller att den blir mer och mer populär. Med det sagt finns det ändå några av dem som inte prövat att läsa en e-bok men det gör inte dem mindre positiva till den ändå.

6.3 Gäller de gamla strategierna fortfarande?

De fyra punkterna som jag valt att utgå ifrån i min analys var de som Katarina Jandér kom fram till redan 2001 och de var följande:

1. Man ska vänta och se, men samtidigt vara förberedd.
2. Man kan föra ett samarbete med andra bibliotek.
3. Man kan föra ett samarbete med en kommersiell aktör.
4. Man kan producera egna e-böcker (Jandér 2001, s. 126).

Efter att ha gjort flera intervjuer med bibliotekarier kan jag efter att ha analyserat svaren konstatera att även om dessa resultat inte är så nya längre går tre av dem fortfarande att tillämpa på dagens åsikter hos bibliotekarierna om e-böcker. Däremot kan det givetvis vara så att om jag hade utfört mina intervjuer på bibliotekarier som arbetade på vetenskapliga bibliotek så som Jandér hade gjort hade utfallet tett sig annorlunda.

Den första strategin, vänta - och se-approachen, var det bara en av bibliotekarierna, Ellen, som sade sig efterfölja. Hon sa att på hennes bibliotek tyckte att det kändes tryggt att vänta och se hur andra bibliotek betedde sig i frågorna runt omkring e-boken. Även om det bara var en av de tillfrågade bibliotekarierna som sa sig göra som den punkten anser jag att den får finnas kvar. Detta till stor del för att man kan enkelt anta att de inte är ensamma om att känna så.

Den andra strategin, att man ska samarbeta med andra bibliotek, följde samtliga av biblioteken eftersom de intervjuade kommunerna och några till hade ett tätt samarbete. De kallade sig SÖSK-kommunerna (sydöstra Skånes kommuner) och de har tillsammans abonnemanget via eLib och träffas några gånger om året för att diskutera hur det gått och hur de ligger till ekonomiskt. Detta är något de är väldigt nöjda med och är ett projekt som pågått under flera år. De har även ett gemensamt lånekort som fungerar på samtliga bibliotek och på eLibs hemsida.

Den tredje strategin som var att man skulle ha ett samarbete med en kommersiell aktör, anser jag också att samtliga följer då de alla tillsammans har ett abonnemang med eLib. Dock är detta ett samarbete som inte kräver någon större ansträngning. Eftersom abonnemanget klarar sig själv så länge man betalar in kostnaderna.

Det är den sista strategin, producera egna e-böcker, som inte passar in på just dessa bibliotek. Som ett folkbibliotek i en mindre kommun har man varken tid eller resurser att kunna göra något liknande. Hade man istället pratat med bibliotekarier på ett större universitetsbibliotek eller forskningsbibliotek hade utgången kunnat bli annorlunda.

6.4 De nya strategierna

Efter att ha utfört intervjuerna och sedan analyserat svaren kan jag konstatera att flera av svaren överensstämmer med varandra medan andra skiljer sig åt. Utifrån detta kunde jag sedan göra fyra nya punkter som är bättre lämpade till vilket år det är nu, samt till folkbibliotek istället för vetenskapliga bibliotek som Jandér utgick ifrån. Att det blev just dessa fyra punkterna beror på att det var enbart dessa som samtliga av bibliotekarierna tog upp som något de kände, höll på med eller skulle vilja påbörja. Utifrån dessa saker som alla bibliotekarierna gjorde, utgick jag sedan från de mest väsentliga punkterna för att lyckas skapa de fyra nya punkterna som står att läsa här nedan.

1. Positiva till e-bokens plats på biblioteket.

Samtliga av biblioteken kände att e-boken är precis lika lämpad som en inbunden bok att finnas på biblioteket, därför hade de alla den i sitt utbud genom sitt abonnemang med eLib. Det är innehållet i texten som är det viktiga inte sättet man får tillgång till den, menar de. Därför ansåg de att det var självklart att man som bibliotek ska kunna erbjuda e-böcker också, för att kunna nå en så stor massa läsande som möjligt och inte utelämna någon bara för att de inte har möjlighet att kunna ta sig till biblioteket. Då måste biblioteket kunna ta sig till dem istället.

2. Bibliotekarierna anser sig vara hoppfulla till att börja använda e-boken som ett läsfrämjande verktyg.

Inget av biblioteken använde e-boken som ett läsfrämjande verktyg, men samtliga menade att det skulle vara ett ypperligt sätt att få fler till att läsa, samt att ge fler möjlighet till att överhuvudtaget kunna läsa. Alma jämförde det med ljudboken som gav folk som inte kunde se eller som led av svår dyslexi en möjlighet att kunna ta del av det skrivna ordet. På samma vis menar de att man skulle kunna använda sig av e-boken. Dels för att man kan förstora texten, men även få tillgång till olika språk och andra finesser som högläsning. Medan det bland unga kan framstå som mer ”coolt” att läsa på en surf – eller läsplatta än i en fysisk bok. Dock är det svårt för biblioteken att kunna genomföra olika läsfrämjande projekt med e-boken eftersom många av dem inte har tillräckligt med resurser till det. Flera av bibliotekarierna talade även om att de hade önskat att de hade kunnat genomföra en e-boksundervisning på biblioteket.

3. Ett aktivt samarbete inom olika kommuner.

Allt sedan e-boken gjorde sin entré på biblioteket har biblioteken i SÖSK-kommunerna (sydöstra Skånes kommuner) haft ett tätt samarbete och haft sitt abonnemang på eLib tillsammans. Det innebär att de betalar en viss procent var på totalsumman. Detta har de beslutat sig för att göra eftersom de redan har ett gemensamt lånekort som fungerat utmärkt, därför ansåg de att e-böckerna också skulle ligga under det samarbetet. Det fanns även en liknande punkt bland de gamla punkterna som Jandér gjorde, men jag valde att behålla den och modifiera om den lite istället. Detta eftersom jag ansåg den så pass viktig att det inte kändes rätt att plocka bort den. De intervjuade bibliotekarierna var väldigt nöjda med detta samarbete och bibliotekscheferna träffades och hade möte

för att diskutera allt som rör biblioteket men även e-boken. Det som diskuterades mest var den ekonomiska biten, som är det som framkommer som det mest negativa med e-boken, eftersom det är svårt att göra upp en budget när man aldrig kan veta hur många e-böcker som kan tänkas lånas ut.

4. Välkomna framtiden och dess nya medier med öppna armar.

Att sja om framtiden är i praktiken en omöjlig uppgift. Med det sagt var biblioteken ändå väldigt hoppfulla och förväntansfulla över vad som komma skall. De ansåg att det bara kunde bli bättre med e-boken eftersom tekniken utvecklas konstant. Däremot fasthöll samtliga att den inte kommer att konkurrera ut den fysiska boken. Flora menade att det faktum att tekniken konstant ändras gör det extra svårt att säga vad som kommer att hända. Saker ändrar sig innan man hunnit blinka. Men det kommer ändå att gå i linje med det biblioteket behöver. Alla håller med om att det inte finns på kartan att e-boken skulle konkurrera ut vare sig biblioteket eller den fysiska boken på många år än.

Av det som står skrivet ovan i resultatdelen, men även i de fyra punkterna, kan man utläsa att bibliotekariernas attityder gentemot e-boken nästan uteslutande är positiva. Förutom när det kommer till den ekonomiska biten. Samt hur eLib är uppbyggt. Dessa är och kommer nog att vara de största problemen en tid framöver.

6.5 Har svaren blivit de önskade?

Syftet med denna studie var att få fram vilka attityder bibliotekarierna på folkbibliotek hade gentemot e-boken. Framförallt e-boken som en del av biblioteket. Om jag har fått svar på det samt mina forskningsfrågor kommer jag att redogöra för under denna rubrik.

Att e-boken hör hemma hos ett bibliotek håller både litteraturen och de intervjuade bibliotekarierna med om. Till största del för att biblioteket är en litteraturförmedlande instans som har som uppgift att ge människor tillgång till information oavsett vilken publiceringsform det har (precis som det står i den nya bibliotekslagen som snart kommer att tas i bruk, även den ter sig bibliotekarierna också positiva till). Oavsett om användaren kan ta sig till biblioteket eller ej. Därför erbjuder många bibliotek Boken kommer. För att människor som inte kan ta sig till biblioteket ändå ska kunna få hem böcker och ljudböcker och tillgodose se sitt litteraturbehov. Detta tog Conny upp som en av fördelarna med att e-boken överhuvudtaget finns. Att oavsett var du bor och hur många mil du har till närmsta bibliotek har du ändå med hjälp av din surf – eller läsplatta tillgång till böcker att låna.

E-böckerna ökar alltså tillgången till att kunna sprida det skrivna ordet till fler som biblioteket annars inte hade kunnat nå. Det är helt enkelt en frihet för användaren att själv kunna välja vilken typ av format den vill läsa på (svensk bib.förening, s.2). Eftersom e-boken egentligen inte finns på biblioteket, den är, som Alma sa, massa ettor och nollor ute i cyberrymden, så påverkar den inte heller bibliotekariernas arbete särdeles mycket. Den klarar sig själv och likaså gör de som lånar den. De sitter vanligtvis annorstädes än på biblioteket när de laddar ner den. Då och då kommer det in folk som ber att få hur det fungerar förklarar för sig, men det är inget som påverkar arbetet nämnvärt. Däremot är den ekonomiska biten alltid något som finns där och gör sig påmind ibland och det är den bit av e-boken som påverkar biblioteket och bibliotekarierna mest. Framförallt eftersom man måste avsätta en bit av budgeten till e-boken, som annars hade kunnat gå till andra saker som biblioteket hade behövt. Som

exempelvis till att förnya beståndet eller inredningen. Men på de bibliotek som jag besökte har det inte varit några problem med den ekonomiska biten. Däremot finns det andra bibliotek som inte har haft lika god kontroll på hur mycket som lånats ut, berättar Britta. Just detta är en fara och ett dilemma, biblioteken måste stå starkare och våga förhandla mer, fortsätter hon. Utifrån detta kan man konstatera att så länge man har god koll över e-böckerna på biblioteket behöver inte den ekonomiska biten påverka mer än nödvändigt. Det finns en stark vilja hos biblioteken att ha den kvar nu när den väl har kommit till dem, så även om den skulle te sig tung rent ekonomiskt för biblioteken kommer man fortsätta att arbeta med den och skära ner på något annat istället för att få allt att gå runt.

Att e-boken skulle vara något annat än välkommen på biblioteket i våra dagar är numera för mig otänkbart. På det viset som bibliotekarierna pratade om e-boken kan man inte tänka sig annat än att den är på biblioteket för att stanna och leva i symbios med det andra utbudet där. Tankarna om framtiden är att man ska kunna involvera den ytterligare i sitt arbete på biblioteket. Är inte det ett tecken på att man är positivt inställd till något så vet inte jag vad det annars kan vara?

Däremot finns det ett stort utropstecken hos bibliotekarierna och det är eLib. Detta var även något som E. Maceviciute och T. Wilson kom fram till i sin undersökning av e-boken på svenska bibliotek. Flera av dem jag pratade med, men även de bibliotekarier som E. Maceviciute och T. Wilson pratade med, är inte helt tillfreds med hur det är uppbyggt och hur det påverkar urvalet. Eftersom eLib har monopol på utlåning av e-böcker och biblioteken inte har så mycket att säga till om vilka böcker som ska finnas att tillgå där, är det svårt att kunna påverka utbudet. Det faktum att en bok kan försvinna och inte längre vara möjlig att låna ut, ses även det som en stor nackdel hos bibliotekarierna. Inte heller finns det så mycket klassiker och äldre böcker att välja på, detta anses av eLib för dyrt att göra om till e-böcker. Det faktum att eLib har monopol på utlånen av e-böcker jämför Britta med en kartellverksamhet, eftersom det gör att de kan ta vilka priser de vill från biblioteken. Dock vill hon ändå framhålla att hon enbart är positiv till e-böcker eftersom hon reser mycket och med hjälp av e-böcker har hon tillgång till ett svenskt bibliotek oavsett var i världen hon är. Man kan alltså dra slutsatsen att de positiva aspekterna med e-boken väger upp de negativa aspekterna hos den eftersom bibliotekarierna hela tiden återkommer till det faktum att de är positiva till e-boken och dess fortsatta framväxt på biblioteket.

7. Slutsats

Hur gick det då? Fick jag de svar jag hoppades på mina forskningsfrågor som jag ställde mig i början av arbetets gång och ledde de till att jag kunde få ett svar på mitt syfte, som var att undersöka bibliotekariernas attityder till e-boken som en del av biblioteket? Forskningsfrågorna jag utgick ifrån för att uppfylla mitt syfte var då följande:

- * Vad anser bibliotekarierna generellt om e-boken?
- * Hur anser bibliotekarierna att e-boken påverkar deras eget arbete och bibliotekets verksamhet?
- * Upplever bibliotekarierna att den ekonomiska frågan påverkar deras attityder till e-boken?

Utifrån mina intervjuer och de svar jag fick under dem kunde jag konstatera att bibliotekarierna ställer sig positiva till e-boken. Samt att den hör hemma på biblioteket i lika stor utsträckning som de andra medierna som finns där. Detta för att biblioteket är en plats som ska vara litteraturförmedlande och ska därför inte välja något medium framför ett annat. Frågeställning två och tre går lite in i varandra baserat på de svar jag fick. E-boken generellt påverkar inte bibliotekariernas arbete eller attityder till den, utan det är den ekonomiska biten hos den som gör det.

Så den slutsats jag har kunnat dra av studien är att jag kan konstatera att känslan jag fick innan jag satte igång med arbetet inte stämde överens hos de bibliotekarierna jag intervjuade. Det bör tilläggas att jag enbart träffade folk som var positiva till e-boken. Detta betyder dock inte att det inte finns bibliotekarier där ute som fortfarande känner sig ängsliga över e-boken och tanken på att den eventuellt kommer till att konkurrera ut den fysiska boken. Men som dagens läge ser ut är e-bokslånen fortfarande en relativt låg siffra, cirka 1 % (svensk bib.förening, s.10), därmed finns det ingen anledning till att känna någon oro för att den skulle stöta undan den fysiska boken på länge än.

Intervjuerna visade också att ingen av biblioteken jobbade med olika former av undervisningar gällande e-boken och de olika läsverktygen. De visade också att om man som bibliotek hade haft mer resurser att röra sig med hade man önskat göra det. Där kan man tänka att det är ett slags moment 22. Man vill jobba mer med e-böcker, men som läget ser ut nu har man inte råd eftersom man lägger pengar som man hade kunnat använda till annat på just e-böcker.

Eftersom studien jag har gjort är relativt liten med bara sex intervjuade bibliotekarier från olika bibliotek, är det svårt att utläsa något djupare ur svaren. Samtliga jag pratade med var positivt inställda till e-boken, men detta gör inte att man kan anta att samtliga bibliotekarier i yrkeskåren känner detsamma. Det hade därför varit intressant att se om resultatet hade tett sig annorlunda om man hade pratat med bibliotekarier som var av en annan åsikt än de intervjuade.

Därmed får jag utgå utifrån mitt resultat att e-boken är en välkommen och uppskattad besökare på biblioteket sett till majoriteten. Detta sammanställde jag utifrån Katarina Jandérs artikel där hon hade lyckats identifiera fyra olika strategier som biblioteken kunde jobba efter när det gällde e-boken. Jag tog då hennes fyra strategier att utgå ifrån för att på så vis skapa mig ett eget analysverktyg och sedan skapa fyra egna och nya

strategier. Möjligheten finns att arbeta vidare på dessa och i sin tur kanske skapa en helt ny teori runt omkring arbetet med e-böcker på biblioteken.

7.1 Förslag till vidare forskning

E-böcker har funnits förhållandevis länge och ändå är ämnet fortfarande relativt outforskat. Vilket gör att det är viktigt att det fortsätter att forskas på det. Det finns många outforskade marker ännu och jag har bara snuddat vid en bråkdel av ett brett ämne.

Framförallt hade det varit intressant att se mer på hur man blir påverkad av att läsa på en surfplatta eller läsplatta, speciellt hos barn. Min tanke är att det borde vara mer slitsamt för ögonen än att läsa i en riktig bok. Längre fram hade det även varit intressant att se huruvida bibliotekarierna hade rätt i det de siade om för framtiden. Till exempel om hur e-boken och den fysiska bokens olika ökning och hur populära de båda blir.

Jag skrev tidigare i min avgränsning att jag önskat att det hade funnits mer tid att tillgå för att på så vis kunna göra en bredare undersökning och då också få med användarnas åsikter angående e-boken. Det hade kunnat resultera i en helt annan utgång i mina resultat. Men istället kan man ta upp det som ett förslag på vidare forskning för att se om användarnas och bibliotekariernas åsikter stämmer överens med varandra. Även den politiska aspekten kring e-böcker hade kunnat vara av intresse, framförallt nu när det inom kort kommer att finnas en ny bibliotekslag.

Källförteckning

Andreasson, Jessica (2005). *Elektroniska böcker på bibliotek: Bibliotekariers och användares syn på elektroniska böcker utifrån intervjuer och samtal*. Kandidatuppsats, BHS. Borås
Tillgänglig via <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1598/1/k05-6.pdf> [16.03, 2013-05-01]

Björkman, Margareta (red.) (1998). *Böcker och bibliotek: bokhistoriska texter*. Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Dalen, Monica (2008). *Intervju som metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Fleischer, Rasmus (2011). *Biblioteket*. Stockholm: Ink

Jandér, Katarina (2001). *2001 – ett e-äventyr: vägval och strategier vid implementering av e-boken i det vetenskapliga biblioteket*. Tidskrift för dokumentation, vol. 57. Stockholm. S.121-127

Kilgour, Frederick G. (1998). *The evolution of the book*. New York: Oxford Univ. Press

Kungliga biblioteket (2013). *Förstudie: Sammanhållet nationellt system för distribution av e-böcker till bibliotek*.

tillgänglig via

http://www.kb.se/Dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2013/forstudie_sammanhallet_system.pdf [10.15, 2013-04-15]

Lagrådsremiss: Ny bibliotekslag (2013). Tillgänglig via

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/21/07/69/15f823e8.pdf> [11.28, 2013-04-05]

Lindberg, Niclas (2011). *E-böckerna ruinerar biblioteken*. Publicerad 21 november, 2011 - 10:57 Tillgänglig via <http://debatt.svt.se/2011/11/21/e-bockerna-ruinerar-biblioteken/> [14.20, 2013-04-04]

Maceviciute, Elena & Wilson, Tom (2012). *Summary report on a survey of e-book provision in Swedish public libraries*. Högskolan i Borås

<http://www.ne.se/e-bok> [20.47, 2013-06-10]

Svedjedal, Johan (2012). *Biblioteken och bokmarknaden [Elektronisk resurs]: från folkskola till e-böcker: rapport från Svenska förläggareföreningen*. Stockholm: Svenska förläggareföreningen

Svensk biblioteksförning (2011). *När kommer boomen? En kartläggning av e-boken i Sverige ur ett biblioteksperspektiv*. Kungliga biblioteket. Stockholm. Tillgänglig via

<http://www.kb.se/dokument/aktuellt/eboksutredningen.pdf> [14.03, 2013-04-05]

Trost, Jan (1997). *Kvalitativa intervjuer*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

http://sv.wikipedia.org/wiki/Projekt_Runeberg [20.22, 2013-06-10]

Yu, Holly & Breivold, Scott (red.) (2008). *Electronic resource management in libraries: research and practice*. Hershey, PA: Information Science Reference

Bilaga: Intervjuguide

Uppvärmningsfrågor:

Namn:

Hur länge har du arbetat som bibliotekarie?

Uppgift på arbetsplatsen?

Tema 1: Vad anser bibliotekarierna generellt om e-boken?

- Hur kommer du i kontakt med e-böcker?
- Hur gick det till när e-boken kom in i ert utbud?
 - Vilka reaktioner fick den? Hur var dina?
 - Tror du åsikterna har ändrats sedan dess?
- Vad är din personliga åsikt om e-boken? Har den förändrats sen den först kom?
- Pratar ni om e-böcker på din arbetsplats?
 - Vad sägs det?

Tema 2: Hur påverkar e-boken bibliotekarierna och biblioteket?

- Hur tycker du att det fungerar med e-böcker på ert bibliotek?
 - ser du att det finns någon skillnad mellan de olika genrerna?
 - Mellan olika användare?
- Tror du att e-boken passar lika bra på ett mindre bibliotek som t.ex. ett stadsbibliotek?
- Är e-boken något som passar för alla typer av användare och bibliotek?
 - Varför/varför inte?
 - Kan du ge något exempel?
- Hur påverkar e-boken ditt bibliotek i helhet?
 - Ekonomiskt?
 - Gällande utlåning av inbundna böcker?
 - Som ett läsfrämjande verktyg? Har den någon inverkan på det?

Tema 3: Passar e-boken in?

- Är e-bokens plats på biblioteket lika naturlig som den inbundnes? – Varför/varför inte?

- Hur tror du det kommer att se ut längre fram i tiden med e-böcker på bibliotek? – Vilka följder tror du det kommer att få? – Hur ser du på utvecklingen?

- Det är en ny bibliotekslag på gång, där en paragraf lyder:

9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform. Trots första stycket får folkbiblioteken ta ut

1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och

2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat (Bibliotekslag 2013, s.5).

– Vad anser ni om den?

– Kommer den att påverka ert utbud och er verksamhet?

– Hur och varför?